

ظرف لاکی و باط شرف

م. ی. کیانی

پوشش و تزئین اشیاء مختلف به ویژه اشیاء چوبی استفاده می‌کرده‌اند آثار باقیمانده از اشیاء لاکی چه در خاور دور و چه درخا نزدیک موبد آنست که هر یک از این مراکز از نظر تکنیک و نقاشی شیوه متفاوت داشته و هر یک سنت های دیرینه خود را در ط ادوار مختلف حفظ کرده‌اند .

مناصفانه اغلب محققان بهنگام معرفی و شرح اشیاء لاکی بیشتر به شرح و تزیینات آن پرداخته و کمتر از نظر تکنیک و کاربرد این هنر را مورد بررسی قرار دادند (۱) .

آشنائی و توسعه هنر نقاشی لاک ، در ایران بعننت و

در بین هنرهای مختلف اسلامی ، هنر نقاشی لاکی Lacquer Art برخلاف دیگر هنرها چون سفالگری فلزکاری ، نقاشی ، چندان مورد بررسی و تحقیق قرار نگرفته و مطالب زیادی هم در این زمینه منتشر نگردیده است .

بیشتر محققان پیدایش و توسعه این هنر را از خاور دور مخصوصاً چین دانسته و بر این عقیده‌اند که از آنجا به خاور نزدیک نفوذ کرده است .

آنچه مسلم است اینکه این هنر یکی از هنرهای مهم قاره آسیا بوده و از دیرزمان کشورهای مختلف این قاره از لاک برای

۱- منابع ذیل مطالب سودمندی را در مورد هنر ، تکنیک و تزئین نقاشی لاک و روعنی در بر دارد :

م . ی . کیانی ، راهنمای صنایع اسلامی ، ترجمه عبدالله فریاد ، نگاه ترجمه و نشر کتاب تهران ۱۳۳۶ صفحات

۸۶-۸۹

مصور الملکی ، صنایع کاغذی یا مقوایی ، نقش و نگار دوره دوم شماره ۶ ، ۱۳۳۸

a-Oglu, Mehmet, "Persian bookbinding of the fifteenth century" Ann Arbor, 1935.

Distahl, Rudolf M. "A Seljuq Koran stand with Lacquer-painted decoration in the museum of mya", the Art Bulletin, vol XV, 1935, pp. 361-373.

"A Seljuq Koran stand with lacquer painted decoration", Parnassus, IV, no. 4, 32, p. 25.

Evans, Everett P. Lacquer: Oriental and Western, ancient and modern, the cooper union museum for Arts of decoration, 1951.

H. E., The traditional crafts of Persia, Cambridge Massachussetts 1966.

le, C., Ecriture de L'Union Bellets du temps des troubles, Paris, 1980.

z & Sumi Clark, A survey of Persian handicraft, Bank Mesh Iran 1977, pp. 377-382

ist, J. Grube, "A Lacquered Panel from the Collection of Lester Wolfe in Museum of the University of Notre-Doma", Orientalia Hispanica, Vol. I, 1974, pp. 376-397.

رنگ آمیزی با نقاشی اشیا مختلف مخصوصاً "چوب، فلز، رجه از ماده‌ای بنام لاک یا لک استفاده می‌کردند. استفاده از شیوه هنر لاک با نقاشی روغنی که بیشتر از رنگهای معدنی بعاده شده و بر روی کاغذ مشرده شده انجام می‌گرفته متفاوت است. ک در آغاز بیشتر برای نگهداری و حفاظت از اشیا چوبی از وامل طبیعی بوده و سپس بتدریج حنیه تزئین و نقاشی اشیا نیز در بر گرفته است.

بر طبق منابع تاریخی احتمالاً لاک در ایران از دو منبع اهلی و حیوانی تهیه می‌گردیده است.

دانشمند معروف ایرانی ابوریحان بیرونی که در اواخر قرن چهارم هجری و اوایل قرن پنجم میزیسته در کتاب صیدله الطیب می‌نویسد: "لاک نوعیست از صغ که رنگ او سرخ باشد در سخنان سوس بر را بدان رنگ کنند. همچنین سمانیست، بر مناسبت دارد و خوشبوی بود و او را در خوروات استعمال می‌کنند و صغ را از او جدا کنند و سبزند و رنگ را بیرون کنند و با جنین نکنند او را لک نکویمد و برومی‌آورند حاس گویند..... و همچنین برای درمان برفاق و استسفا بیماریهای جگر و حفقان را مفیدست.

اسدی در فرهنگ خود که در اواخر قرن پنجم هجری نگاشته در لاک نامیده و رنگ قرمز آن را ماده‌ای برای استفاده نقاشان بدانند (۲)

صاحب برهان قاطع گوید: نام رنگی است مشهور که در هندوستان بهم میرسد و بدان چیزها رنگ کنند و آن شبنمی باشد که بر شاخهای درخت کنار و درخت های دیگر نشیند و منجمد گردد و آن را بگیرند و بکوبند و بیزند و از آن رنگ سرخی حاصل گردد که جامه‌ها را بدان رنگ کنند و رنگ آن ثابت باشد و بشتن زائل نگردد و مصوران و نقاشان هم کار کنند و غازه زنان را نیز از آن سازند و نخاله آن مانند صغ باشد و بدان کار دو شمشیر و خنجر و امثال آن در دسته محکم کنند و بکارهای دیگر نیز بیاید (۳)

در فرهنگ فارسی معین آمده است:

" نام صغی باشد غالباً " سرخ رنگ و گاهی خرمائی و فبوه‌ای که از برخی گیاهان از قبیل گونه‌های کاکتوس و عناب و برخی گونه‌های کاکتوس و عناب و برخی گونه های غیر ابدست می‌آید. لاک دارای بونی مطبوع و شکستش ناصاف و در محل شکستن براق است و در صورت گرم شدن از دیاد حجم مییابد و در برابر شعله میسورد. از نوع سرخ رنگ لاک برخی رنگ ها تهیه کنند که با راج بر روی الیاف پارچه و نخهای پشمی ثابت میشود (۴) با این ترتیب معلوم می‌گردد که در دوره اسلامی در ایران تهیه و بکار بردن لاک مانند دیگر کشورها از جمله چین، ژاپن و هندوستان برای رنگ آمیزی و نقاشی مرسوم و متداول بوده است. در اینجا لازم بتذکر است که لاک یا لک در زبان فارسی بمعانی و مفهوم دیگری نیز بکار رفته است (۵).

منبع دیگر تهیه ماده لاک از حشره‌ای بنام فرمزدانه بوده

اسدی طوسی، لغت فرس، بکوشش محمد دبیر سیافنی، کتابخانه ظهوری ۱۳۳۶ صفحه ۹۵

برهان قاطع، دکتر محمد معین، ابن سینا، ۱۳۴۲ صفحه ۱۸۷۸

محمد معین، فرهنگ فارسی، جلد سوم، صفحات ۳۵۳۲ - ۳۵۳۳

در زبان فارسی لاک بمعنی تغار چوبین، کاسه چوبین و ظروف چوبی، عاجیز، فرومایه نیز آمده است.

با مردم لک تا بتوانی سما مر

زبرا که جز از عار نباید زلک ولاک

است . این حشره که رنگ آن نیز قرمز است در فصلی از سال ماده‌ای از خود بجای میگذارد که پس از خشک شدن از آن برای

نقاشی و رنگ آمیزی استفاده میشده است (۶) .

حمداله مستوفی در تزه‌القلوب مینویسد " در شهر مر

همچنین بسیاری از شعرای قرن پنجم هجری کلمه لاک را بمعنی رنگ خون بکار گرفته اند .

همی گفت و پیچید بر خشک خاک

ز خون دلش خاک هم رنگ لاک

و بالاخره امروزه بهر چیزی که دارای زمینه‌ای برنگ سرخ یا قرمز باشد لاکمی گفته می‌شود مانند فاللی لاکمی ، لاک ناحن و غیره .

۶- قرمز دانه : (e) - dāna (امر) (جانور) حشره ایست کوچک از راسته نیم بالان و از دسته حور بالان که در آسیا و اروپا و افریقا و همچنین آمریکای جنوبی فراوان است . گونه ماده این حیوان بدرستی یک نخود است ولی سر حشره مزبور بسیار کوچکتر از ماده است و تقریباً " بدرستی یک اوزن میرسد و در داخل کیسه‌ای ابریشمی مانند که لانه‌اش میباشد میزید . محل زندگی قرمز دانه بیشتر بر روی درختان بلوط و سرو و کاج و کاکتوس است . ماده ها بدون بالند و اکثر بر روی شاخه های درخت ثابتند و در همان محلی که ثابت هستند پوست درخت را شکافه و تخم ریزی میکنند . بدن ماده ها از غلاف شاخی نسبه " محکمی نیز پوشیده است که علاوه بر حفظ خود جانور مانند سربوشتی تخمها را نیز حفظ میکنند . بدن قرمز دانه برنگ قرمز است و بهمین جهت از رمانهای سابق بمنظور تهیه رنگ قرمز در رنگرزی و نقاشی از این حشره استفاده میکنند و رنگ قرمز بسیار مرغوبی از آن تهیه مینمایند . بهمین مناسبت این حشره را شکار میکنند و پس از جمع آوری بوسیله بخار آب یا اترو یا انیدرید سولفور خفه میکنند و پس از خشک کردن آنها را میکوبند و چون در آب معمولی حل نمیشوند در آب کمی اسید معدنی میریزند . در اینجا قرمز دانه ها در آب حل شده رنگ قرمز خوبی بمحلول میدهند . اگر در آب بجای اسید ماده‌ای فلزایی بریزیم رنگ بنفش حاصل میشود . قرمز دانه در اترو الکل و بنزین و کلروفرم کاملاً " محلول است ، قرمز ، دود الصباغین .

دکتر مبین فرهنگ فارسی جلد دوم صفحه ۲۶۶۴

در فرهنگ دهخدا درباره قرمز دانه میخوانیم :

کرمی است سخت سرخ که سیاهی زرد شبه کرم ابریشم و کرم شب تاب که بیشتر بر درخت بلوط گرد آید و آلودگی است سرخ که صباغیان بکار برند .

چیزی است که بدان سرخ رنگ کنند و کتاب در عنوان حکایات نویسند و آن کرمی بوده که آنرا گرفته خشک کرده حبری را بدان رنگ کنند. در مخزن الادویه آمده که آن کرمی است که در برگهای اشجار بهیم میرسد تا بانداره دانه عدسی و هر چه بزرگتر میشود بقدر نخودی مستدیر و مانند حیوانی برنده میگردد که گویا میخواهد طیران کند پس شکافه شده از جوف آن کرم کوچکی سرخ رنگ بر میآید هر چه کهنه میشود رنگ آن سرخ تر میگردد . پس آنرا با شراب می کشد بطوری خاص یا با شراب طبع میدهند یا با آب و رنگ او را از آن جدا مینمایند . نقاشان و رنگرزان و کاتبان آنرا بکار میبرند .

اهمتهای از تابستان باید اقدام کرد" (۷) .
 با احتمال زیاد در ایران از هر دو شیوه برای تهیه لاک‌های رنگ آمیزی نقاشی و تزئین اشیاء مختلف مخصوصاً "اشیاء بومی استفاده میشده بهره گیری میکرده‌اند .
 از نظر تکنیکی مایع بدست آمده از هر دو نوع پوششی مطمئن و مقاوم بوده که اشیاء گوناگون بویژه جوت را از فاسد شدن وسط عوامل طبیعی مانند آب ، رطوبت و پوسیدگی مصون پداشته است . نحوه کار باین ترتیب بوده است که هنرمند سطح شیاء را با ماده لاک چندین بار می پوشاند که پس از هر پوشش مانی در حدود ۲۴ ساعت وقت میگرفت تا سطح شیئی خشک گردد . از آن پس هنرمند قادر بود تا نفوس و تزئینات دلخواه بود را که اغلب شامل نقوش گیاهان ، حیوانات و یا انسان بود فرم نقاشی یا کنده روی شیئی طرح کند .
 این شیوه هنر لاک در کشورهای دیگر مانند هندوستان و رکیه معمول بوده است .

بمنوبه به مسوولان و تمییز مندوان در نقاشی رنگ می توان گفت که تا قرن هشتم هجری این شیوه نقاشی در واقع هنر اصلی لاک در ایران است و آنچه از دوره صفویه بعد مخصوصاً " در عصر زنده و قاجاریه به هنر نقاشی لاک می معروف گردیده و در حقیقت تکنیک اوایل و اواسط اسلام نبوده بلکه بنام " نقاشی روغنی " یا جلا یافته و با اصطلاح محققان خارجی Varnished بوده که اشیاء مختلفی مانند قلمدان ، در چوبی ، جلد کتاب قاب آئینه ، صندوقچه و غیره را بدان شیوه نقاشی میکرده‌اند . (۸)
 در واقع توسعه نقاشی روغنی از دوره صفوی آغاز می شود و از این زمان در بسیاری از مراکز هنری ایران شاهکارهای فراوانی توسط هنرمندان معروف بوجود می آید .
 مانوجه به کمی آثار مانده از اشیاء لاک می اوایل اسلام بنظر میرسد که در ایران این هنر برخلاف هنرهای چون سفال سازی فلز کاری ، نقاشی رونق فراوانی نداشته است .
 بهر حال از اوایل اسلام نمونه‌هایی موجود است که نشانگر آشنائی هنرمندان با نحوه کاربرد آن و توسعه آن در شرق ایران

را برایشم و بشم و یک جزو آن ده حرورارکنن میکند و رنگی از آن بهتر نمیباشد در فرهنگ مخزن آمده که گرم سرخ فارسی دود فرم است و در هر حال فرم در صل گرمست بوده و چون در فارسی سب و زاء بدل شود چنانکه اباز و ایاس گرمست ا خفیف و تبدیل سوده فرمز صعبت ساخته‌اند . (آنددراج صفحه ۲۳۰)

نمونه‌ای از قرمز دانه

۷- حمداله مسنومی ، نزهت العنوب ، نکوش محمد دبیر سیافی ، چاپخانه حمدری ۱۳۳۶ ، صفحه ۱۰۱
 - اشیاء گوناگونی که به " روغنی " یا VARNISHED مسهورند مانند جلد کتاب ، قاب آئینه ، قلمدان و غیره های گوناگون سرچسب دان و غیره را شامل می شوند از جنس مغزای فشرده ساخته شده و روی آنها را نقاشی زده‌اند .

رنگهایی که برای نقاشی این آثار بکار میرود بیشتر رنگهای گیاهی و معدنی چون سفید آب ، زرنیخ ، شنجرف ، لاجورد و کب بوده است . بطور کلی نقاشی این گروه آثار با آبرنگ انجام میگیرد . پس از نقاشی برای حفاظت آن بر روی این شیاء ورقه‌ای از روغن کمان می‌زنند . این روغن بسبب شفافیت زیاد هم به نقاشی حلوه و جلای ویژه‌ای می بخشد و هم آن را از رطوبت و گرد و خاک حفظ و نگهداری میکند .

نمونه مورد بحث ، ظرف چوبی رباط شرف است که شرح آن در ذیل خواهد آمد و یکی از نمونه های مهم و نادری است که با تکنیک نقاشی لاک اوایل اسلام شناخته شده است . قبل از بحث در مورد ظرف لاک رباط شرف لازم به یادآوری است که در موزه ایران باستان از کاوش های نیشابور دو شیئی وجود دارد که احتمالاً در نقاشی آن لاک بکار رفته است .

شیئی اول قسمتی از یک جعبه چوبی است به اندازه ۱۰×۵ سانتیمتر که بارنگ قرمز نقاشی شده است (۹) . نقش آن شامل نه دایره بوده که مابین آن نقطه چین های متعدد تمامی سطح شیئی را دربر گرفته است . دایره و نقطه چین های تزئینی این جعبه با نقوش اشیاء سفالی و فلزی دوره سامانی و سلجوقی ناحیه خراسان مخصوصاً نیشابور قابل مقایسه است (عکس شماره ۱) . شیئی دوم محسمه استخوانی انسان است به بلندی ۵ سانتیمتر که برنگ قرمز پوشانده شده است (۱۰) . صورت مجسمه شاهدت کاملی با نقوش ظروف سفالین نیشابور دارد . این دو نمونه یاد شده که احتمالاً با لاک تزئین شده به فرون سوم یا چهارم هجری متعلق است (عکس شماره ۲) .

ظرف لاک رباط شرف

ظرف بدست آمده از کاوش رباط شرف کاسه یا جعبه کوچکی است با بدنه کروی ، کف صاف که دارای ۶ سانتیمتر ارتفاع و ۶ سانتیمتر دهانه است . متأسفانه قسمتی از کاسه مفقود شده و قسمتی از آن نیز شکسته و در حال حاضر از دو قسمت تشکیل شده است ، (طرح شماره ۱ و عکسهای ۳ و ۴) . کف و داخل کاسه با رنگ سبز و قسمت پائین آن با رنگ زرد رنگ آمیزی شده است (عکس شماره ۵)

نقوش تزئینی کاسه که تمامی سطح خارجی را می پوشاند به قسمت تشکیل می شود . دورا دور بخش فوقانی کاسه به نقوش زنجیره ای بصورت کنده برنگ زرد در زمینه سیاه آرایش گردیده و در زیر آن خط موازی سراسر کاسه را پوشانده و فیما بین آن بارنگ زردنقاه شده است . نقوش زنجیره ای کاسه با نقوش بسیاری از ظرف فلزی عهد غزنوی و سلجوقی و همچنین با نقوش سفال های اواسط اسلام مخصوصاً ظروف نیشابور و جرجان مشابهت داشته و قابل مقایسه می باشد .

نقوش اصلی ، قسمت میانی کاسه را در بر گرفته که عبارت از نقوش انسان ، گل های تزئینی و نقطه چین های مدور بین خط ممتد می باشد . رنگ هائی که برای ایجاد نقوش بکار رفته سیاه ، قرمز ، زرد و سبز می باشد . نقوش انسان تقریباً معمولی ترسیم گردیده باین ترتیب که صورت و بدن را از مقعر و پا را مشبک نشان داده بصورتی که هر انسان فقط یک پا دار گر چه این نوع نقاشی غیر معمولی است ولی ترسیم این نقوش در هنر فلز کاری و سفالگری عهد سامانی ، غزنوی و سلجوقی متداول بوده است . برای توصیف نقوش بهتر است هر یک تصاویر را جداگانه شرح دهیم .

تصویر اول : شخصی را نشان میدهد که در دست راست شیئی شبیه یک شاخه گل ، یا ساغر در دست داشته و دست متأسفانه از بین رفته است . تصویر دوم : شخصی را نشان میدهد که دستهای خود بر روی سیخه خم کرده و احتمالاً مشغول نواختن فلوت یا می باشد . (عکس شماره ۳)

تصویر سوم : شخصی را نشان میدهد که با دست چپ

۹- این شیئی بشماره ۸۲۴۷ ثبت گردیده و در بخش اسلامی موزه ایران باستان نگهداری میشود .

۱۰- این شیئی بشماره ۶۰۴ ثبت گردیده و در بخش اسلامی موزه ایران باستان نگهداری میشود .

تصویر چهارم : شخصی را نشان میدهد که در دست چپ ک آلت موسیقی دیگر احتمالاً "کمانچه" را دارد. (عکس شماره ۶)

تصویر پنجم : شخصی را نشان میدهد که در دست چپ کی از آلت های موسیقی احتمالاً "رنگوله" یا شاخه گلی دارد.

تصویر ششم : بخش از این تصویر که شامل سر و نیمه بدن یک انسان است باقی مانده و بخشی از آن نیز شکسته است. (عکس شماره ۴)

تصویر هفتم : اگر چه بعلا شگستگی صدمه بسیار دیده لی یک عودنواز بخوبی قابل تشخیص می باشد. (عکس شماره ۴)

بین تصاویر نیز نقوش گل و برگ بزرگ سبز و قرمز نقاشی شده است. مشابه این نقوش همانطور که گفته شد در سفالینه ها ظروف فلزی و کج بریه های قرن ۴ و ۵ هجری نیز دیده میشود (۱۱)

نقوش انسانی و نحوه ترسیم آن که مهمترین تزئین کاسه تشکیل میدهد بسیار جالب توجه بوده و این نوع نقوش قوش در تزئین ظروف فلزی ، سفالی و نقاشی های کچی دیواری در اوایل اسلام مرسوم بوده است. از جمله نمونه مشابه آن را

نمود . این جعبه که در موزه بریتانیا نگهداری می شود توسط هنرمندی بنام احمد بن آل فقیه ساخته شده و طبق نظر پروفیسور رایس Rice به قرن ششم هجری تعلق دارد (۱۴). (طرح شماره ۲) همچنین در نقاشی های پانجیکن *paynjikent* تصاویری نقش گردیده که با نقوش کاسه رباط شرف قابل مقایسه است. (طرح شماره ۳)

از بررسی نقوش کاسه رباط شرف می توان نتیجه گرفت که هنرمند کوشیده است که گروهی از نوازندگان را بر روی کاسه نشان دهد که در این صورت می توان نقوش را معرف صحنه موسیقی و نوازندگی دانست. از طرف دیگر بعضی از نقوش کاسه با نقوش ظروف و اشیاء دیگری که معرف سیارات هفتگانه و دوازده برج سال بوده قابل مقایسه است. همانطور که میدانیم در دوره اسلامی مخصوصاً در قرون وسطی طرح و ترسیم سیارات و دوازده برج سال بصورت انسان که هر یک معرف سیاره یا ماهی از سال بونه بخصوص بر روی سفال ، فلز ، مرسوم و منداول بوده است. (۱۳)

از آنجائیکه در حدود $\frac{1}{4}$ کاسه معقود گردیده نمی توان

۱۱- بطور کلی نقوش تزئینی این کاسه (غیر از نقوش انسانی) که شامل نقوش زنجیره ای ، گل و برگ و نقطه چین های دور بصورت گل شش یا هفت بر از طرح های تزئینی رایجی است که از قرن سوم هجری ، در بسیاری از اشیاء سفالی و فلزی بویژه اشیائی که در شرق ایران مانند نیشابور - افراسیاب و جرجان ساخته شده بکار رفته است. برای مثال قطه چین های مدور کاسه که بصورت گل هفت بر است در طرح یکی از سفال های فلزی رباط شرف شماره ۵ نیز دیده میشود.

D.S. Rice, studies in Islamic Metal work, BSOAS, VI, vol XXI, part two, p. 17

۱۱- شاهکارهایی از اشیاء فلزی و سفالی که جنبه نجومی داشته و معرف سیارات یا بروج ۱۲ گانه است توسط هنرمندان ساخته شده که از آن جمله می توان :

قلمدان فلزی ، عمل محمود بن سنقر بن تاریخ ۶۸۰ هجری را که سیارات هفتگانه را نشان میدهد نامبرد. این شیئی شماره ۲۳۵-۹۱۶ ثبت و در موزه بریتانیا نگهداری می شود.

درباره نقوش آن اظهار نظر قطعی کرد ولی با مقایسه با نقوش
یاد شده ، ساخت آن بقرن ۵ و ۶ هجری تعلق داشته و مکان
ساخت آن احتمالاً " خراسان بوده است .

در اینجا لازم بیادآوری است که تااواخر تیموری همچنین
از لاک برای نقاشی بسیاری از اشیاء چوبی مانند در صندوق و
ضریح استفاده میکرده‌اند از جمله می‌توان ضریح چوبی امامزاده
صالح مرز رود نزدیک ساری را نامبرد که با لاک نقاشی و تزیین
گردیده است (۱۴) . (تصویر شماره ۷)

درخائمه همانطور که پیش تر گفته شد بعلت کمی آثار لاک
در ایران نمی‌توان توسعه بیسرفت این هنر را در هر یک از مرا
هنری و یا شهرهای مختلف مورد بررسی قرار داد .

بنظر می‌رسد در اوایل اسلام ، این هنر بر عکس دیگر هنر
زیاد مورد توجه نبوده و همچنین اینکه آیا هنر لاک
از نظر تکنیک و یا نقوش چه تأثیری بر روی این هنر در ایرا
داشته مستلزم تحقیقات بیشتر و مدارک کافی است .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱۴- امامزاده صالح در قریه مرز رود در ۱۸ کیلومتری ساری واقع شده است . بنای امامزاده متعلق به عصر تیموری است .
ضریح چوبی امامزاده که توسط استاد علی بن فخرالدین نجار رازی در سال ۸۸۴ هجری ساخته شده معرف یکی از
شاهکارهای هنر چوبی ایندوره است .

نقوش تزیینی ضریح شامل نوشته کوفی و نقوش گیاهی و هندسی است که تمامی سطح ضریح مستطیل شکل رامی پوشانند .
رنگهایی که در تزیین و نقاشی آن بکار رفته عموماً " زرد - سیاه و قرمز است و احتمالاً " با لاک نقاشی شده است .

۲۹

طرح شماره ۱ - ظرف لاکي رباط شريف

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع

تصویر شماره ۱ - قسمتی از جعبه چوبی که با لاک نقاشی شده است .

تصویر شماره ۲ - مجسمه انسان از استخوان که احتمالاً در نقاشی آن لاک بکار رفته است .

تصویر شماره ۴ - قسمت شکسته شده ظرف لاکی

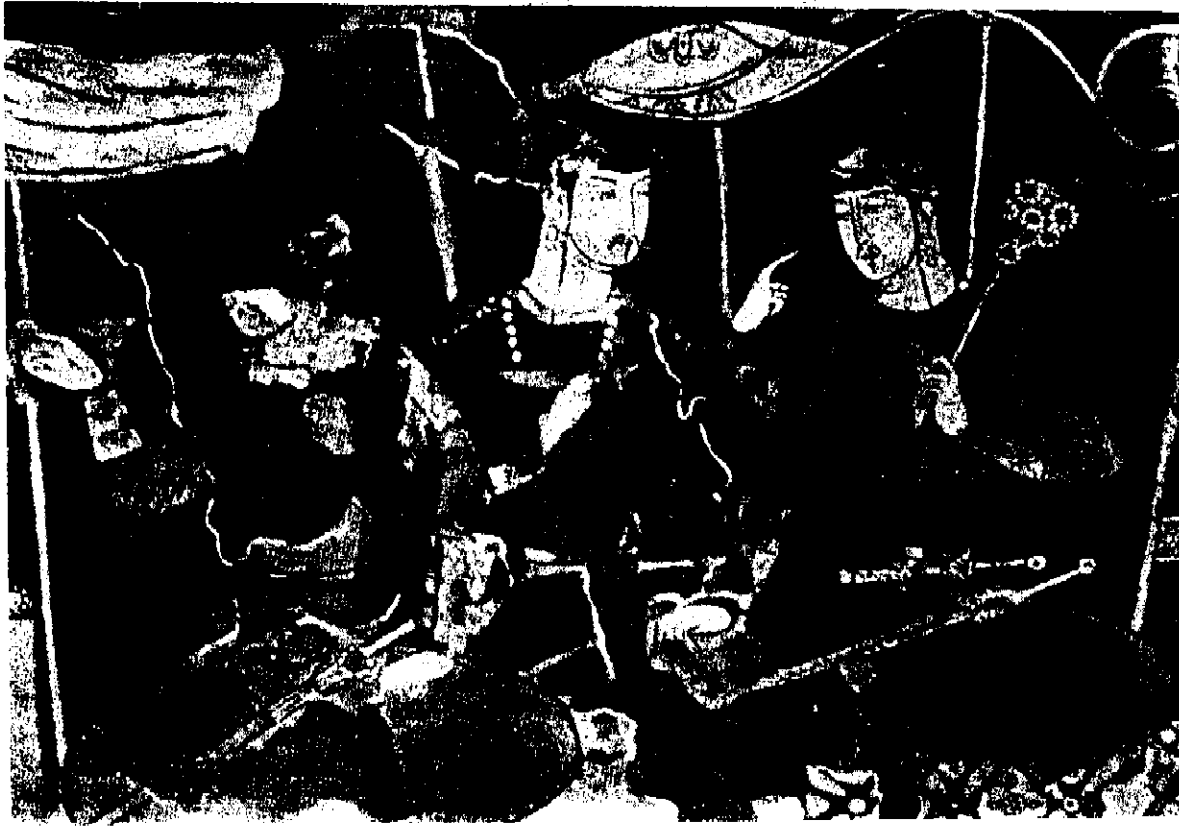
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشگاه ملی تاریخ

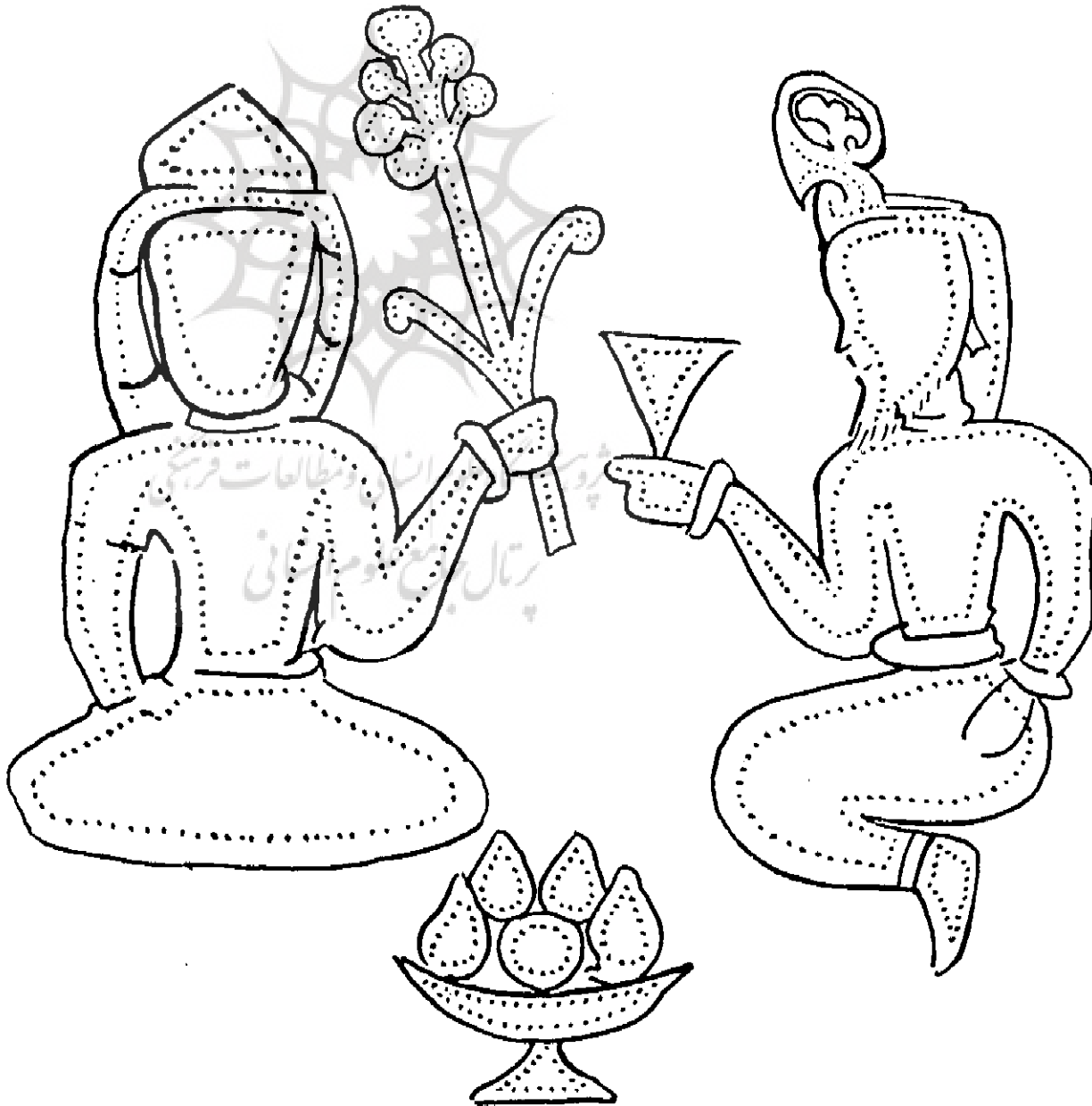

قسمت خارجی ظرف لاکی

در آسپای میانه که نقوش
ن قابل مقایسه با نقوش
روی ظرف لاکمی رباط
نرف است .

5

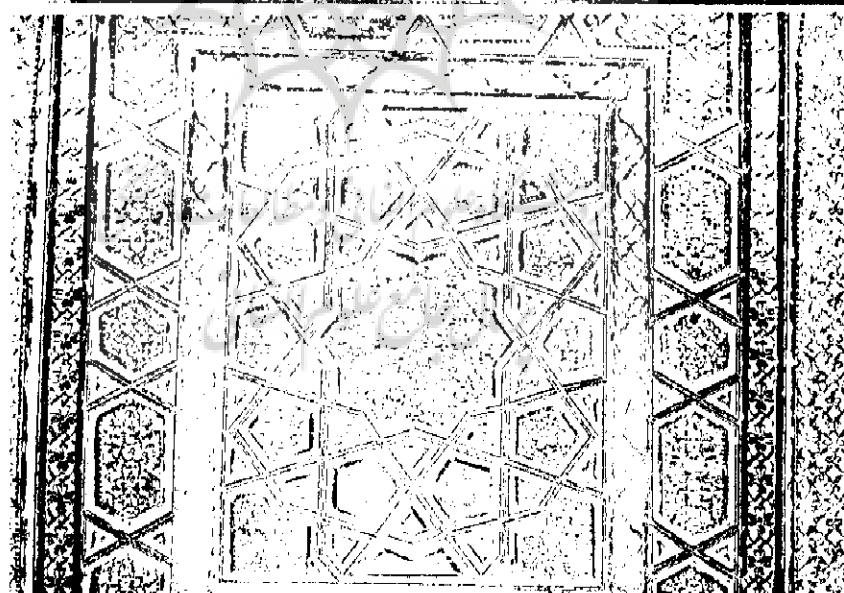
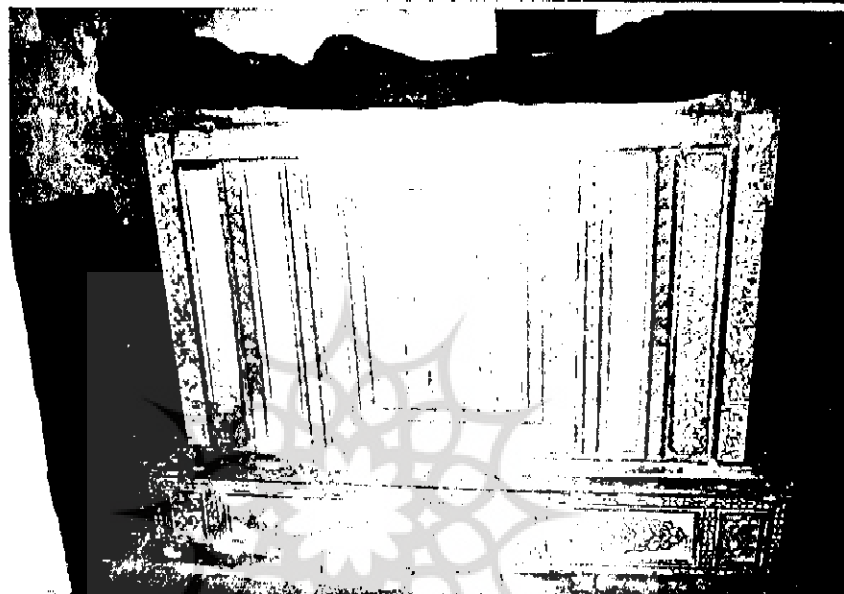
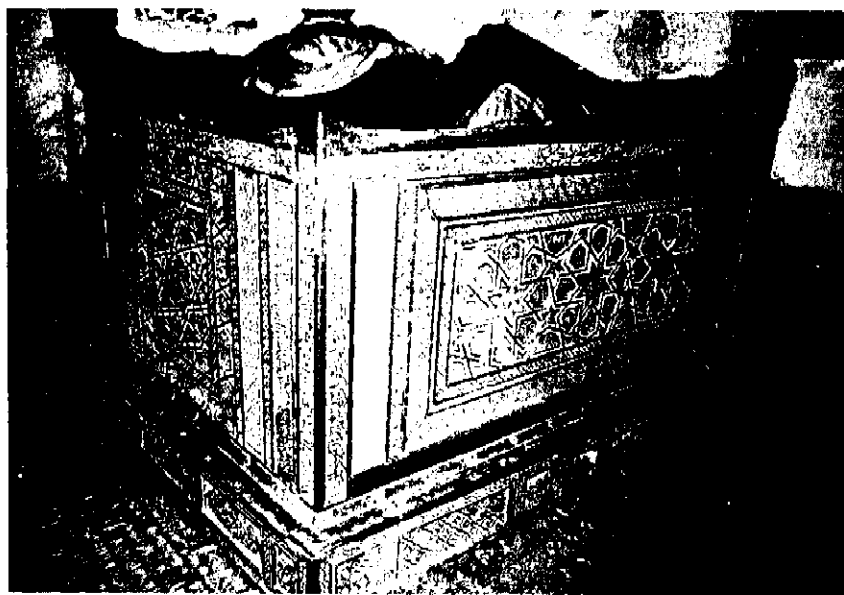
طرح شماره ۳- طرح
جعبه فلزی که با نقوش
ظرف لاکمی رباط شرف
قابل مقایسه است .

تصویر ۵ و ۶ - ظرف لاکمی که احتمالاً "آلت موسیقی را نشان
 میدهد .

اطالعات فرهنگی
 انسان

تصویر ۷- ضریح امامزاده صالح (فرح آباد ساری) که احتمالاً " با لاک نقاشی شده است